

впевнилися у їх дієвості.

Використана література:

1. Платон. Государство. Законы. Политик / Предисл. Е.И. Темнова. – М.: “Мисль”, 1998. – С. 798.
2. Платон. Діалоги / Пер. з давньогрецької. – К.: “Основи”, 1999. – С. 395.
3. Фрагменты ранних греческих философов. – Ч. 1. – М., 1989. – С. 180-181.

*Суздаєва Ю.
ПДПУ ім. В. Г. Короленка*

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ОПОВІДАННЯ В.ВИННИЧЕНКА “МОМЕНТ” ТА НОВЕЛИ О.ГОНЧАРА “ЗА МИТЬ ЩАСТЯ”.

Буремне та суперечливе ХХ століття покликало до життя чимало нових тенденцій та напрямків у літературі та філософуванні. Упевнено можна говорити сьогодні, що найпримітнішою спільною ознакою цих тенденцій стала підвищена увага до окремої людини як особистості, до її внутрішнього світу, до того, що сама вона вважає своїм “духовним базисом”, основою, морально-етичною “укоріненістю”, до того, як вона уявляє своє щастя, шляхи до нього, і як ці уявлення співвідносяться з оточуючою дійсністю, навколишнім світом.

Майже кожен визначний твір цього часу присвячено пошукам естетичної, суспільної та особистої гармонії сучасною людиною, проте кожен митець намагався відобразити зазначену проблему за допомогою власних, притаманних лише йому форм та засобів, знайти власні шляхи виходу зі складних колізій, що поставали перед новою особистістю нового століття, і, власне, вималювати її – цю нову гармонійну особистість, що відповідала б духові нової епохи.

Усі вищезазначені особливості дають нам можливість вести мову про екзистенційний контекст української літератури ХХ століття. При чому даний контекст дуже легко пояснити з точки зору історичної ситуації, що склалася на Україні ще на початку століття. Загальновідомо, що, відповідно до філософії екзистенціалізму, людина виявляє своє справжнє ество, починає розуміти себе лише у ситуаціях граничних, пов’язаних із значним ризиком. Історичні ж події принесли Україні такі ситуації та переживання, що ставили під загрозу не лише особисте, а й національне існування та свободу, і вилилися у мистецькому плані у творчість Володимира Винниченка, “У пущі” Лесі Українки, “По дорозі у казку” Олександра Олеся.

Цікавим прикладом виявлення екзистенційних мотивів у літературній спадщині українських митців може стати співставлення творчості Володимира Винниченка та Олеся Гончара. На перший погляд, таке співставлення може видатись доволі дивним, але, якщо врахувати, що В. Винниченко ще на початку ХХ століття представив проблеми модерної людини, заговорив про єдність підсвідомості та надсвідомості (присутності Бога, божественного начала у людині), гармонійність як основу щасливого життя суспільства і окремої особистості у цьому суспільстві та принцип “чесності з собою” як основоположний у досягненні такої гармонії, згадати, що саме Олеся Гончара Дмитро Павличко зараховує

“до такого роду художників, які займаються філософським проповідництвом через літературу, їхня фантазія породжує образи не для самої радості метафоричного роздумування, а для зіставлення їх з істиною буття, для пізнання рушійних, животворящих і головних сил людської духовності”[1, с. 149], то цілком логічною виглядає спроба ідентифікації та порівняльного аналізу екзистенційних рис художньої спадщини двох визначальних непересічних творців своєї доби.

Тривалий час творчість В. Винниченка була фактично вилучена з культурного обігу на батьківщині, тому дослідження різноманітного характеру про його життя, діяльність та творчість можна поділити за хронологічним принципом на три групи: доробок винниченкознавства до 20-х років, дослідження української еміграції та новітня хвиля, що розпочалась у 90-х роках ХХст.

Коли зникли цензурні заборони, першими В. Винниченком зацікавились літературознавці. У 1987 році у журналі “Київ” вийшла стаття

П. Федченка, що стала першою в УРСР від 20-х років публікацією про письменника. Згодом до новітньої Винниченкіади включилися І. Дзюба, М. Жулинський, Т. Гундорова, М. Слабошпицький, В. Шевчук, Л. Мороз.

За останні роки нагромадилась досить значна література, присвячена письменнику. Серед найбільш узагальнюючих праць слід назвати дослідження С. Кульчицького та В. Солдатенка “В. Винниченко”, що, за словами авторів, є першим політичним портретом одного з фундаторів УНР; “Сто рівноцінних правд”: парадокси драматургії В. Винниченка” Л. Мороз, перший найповніший аналіз драматургічної спадщини митця; збірник статей “Володимир Винниченко: у пошуках естетичної, особистої і суспільної гармонії”, виданий 2005 року у Нью-Йорку.

Що ж до досліджень творчості Олеся Гончара, то лише список прізвищ авторів таких робіт міг би скласти не один десяток сторінок, а тому назвемо лише деякі з них, а саме: М. Зобенко з її фундаментальною працею “Українське небо Олеся Гончара: есеї, студії, полеміка”, виданою 2003 року у Львові; збірник документів та матеріалів “Тернистим шляхом до храму: Олесь Гончар в суспільно-політичному житті України 60-80-і рр. ХХст”, який упорядкували та видали у 1999 році П. Тронько, О. Бажан та Ю. Данилюк, та дещо раніше праці М. Стрельбицького “Проза монументального історизму: Доробок Олеся Гончара”, “Слово про Олеся Гончара: Нариси, статті, листи, есе, дослідження”, упорядник В. Коваль, що містить статті Ю. Яновського, П. Тичини, Остапа Вишні, К. Симонова, М. Рильського, П. Загребельного, Григора Тютюнника, Ю. Мушкетика, Б. Олійника, В. Симоненка, І. Драча, Д. Павличка, Є. Гуцала, В. Дончика, М. Жулинського та інших видатних сучасників письменника. Своїм дослідженням автор статті прагне звернути увагу на екзистенційні мотиви у оповіданні В. Винниченка “Момент” та новелі О. Гончара “Замить щастя”, провести паралелі між особливостями відображення навколишньої дійсності у творах та тим, як вона співвідноситься із внутрішнім світом персонажів.

Прагнучи щирого й повного відображення неповторності кожної людської особистості, її власної, самобутньої історії, її індивідуального духовного світу, обидва письменники керуються спорідненими принципами. Так, формотворчим принципом моральності, що охоплював крайні межі добра і зла, для Володимира Винниченка був принцип “чесності з собою”. Саме він мав допомогти людині, подібно до християнської сповіді, очиститись духовно, зрозуміти свої справжні почуття, устремління, знайти своє місце у житті та суспільстві, зробити свій власний, ніким не продиктований вибір. У його

розумінні людина “прагне бути собою, а не виконувати роль, хоче, аби її справді любили, а не платили їй захопленням за геройство чи будь-які інші чесноти”[2, с. 32]. Характерною рисою творчості Олесе Гончара критики в один голос відзначають принцип правдивості, а М.Стрельбицький у “Прозі монументального історизму” зазначає також іншу надзвичайно важливу “складову активного мистецького життєствердження, а саме: всеохопність проявів людського”[3, с. 11].

З Винниченківською тезою “чесності з собою” доволі прозоро переформується концепція людини Гончара, що ґрунтується у першу чергу на утвердженні людської мислительської функції, що зводиться до внутрішньої роботи сумління, так званого “голосу совісті”. Людська природа цікавить письменника у двох іпостасях: по-перше, людина, як мислитель (та, що керується сумлінням), і, по-друге, людина, що живе покликом серця. Як першу, так і другу іпостась, за бажанням, можна легко віднайти у творчості В. Винниченка. Повертаючись же до О. Гончара, знаходимо у нього персонажі, що своєю зосередженістю на внутрішній роботі душі нагадують персонажів гамлетівського типу, тобто типу людини, поглинутої моральними рефлексіями (наприклад, Духнович, Мамайчук-молодший, Танченко). Не може не вражати у даному контексті схожість міркувань Винниченка про необхідність постійного процесу самогармонізації : “Внутрішнє психічне існування людини є постійний, ніколи неустанний процес приведення себе до задоволення собою. Задоволення собою є необхідна умова можливості існування людини”[2, с. 26]. Саме постійна внутрішня робота людини над собою є необхідною умовою досягнення щастя, довгої і постійної радості життя.

Вічним, підсвідомим потягом людини до щастя, навіть ціною власного життя, бажанням скинути з себе будь-які умовності, нав’язані суспільством та штучною моральністю, і поєднатися з тим, кого ти, здавалося б знаєш тисячі років, тисячі життів, кого одразу впізнала душа твоя, випереджаючи найшвидшу роботу розуму, робота почування вже визнала тим єдиним, твоєю долею, смыслом твого існування, позначені оповідання Володимира Винниченка “Момен” та новела Олесе Гончара “За мить щастя”.

Фабули обох творів відзначаються простотою та динамічністю, єднає їх також те, що увага авторів прикута до внутрішнього світу, “внутрішньої дії” героїв. Більшою частиною як оповідання, так і новела відображають думки та почування персонажів, згадки та їх роздуми, “прислухання” до того, що коїться у їхніх душах. Зображення ж зовнішніх дій відзначається певною лаконічністю, скупістю виражальних засобів.

Надзвичайно важливим та показовим мистецьким засобом втілення авторського задуму, що має велику емоційно-зображальну роль, та є своєрідним “містком” між подіями у навколишньому світі та їх відлунням, переосмисленням і продовженням у внутрішньому світі персонажів, є пейзаж. І у В. Винниченка, і у О. Гончара саме за допомогою пейзажу не лише вимальовується навколишня дійсність, а й відбувається заглиблення у внутрішній світ особистості. Дійсність зображається саме такою, якою її сприймає той чи інший персонаж у даний момент. Доречно, на наш погляд, згадати тут один з основоположних принципів екзистенціалізму, що полягає саме в осягненні буття через переживання суб’єктом свого буття у світі, у тому, що дійсність є такою, якою її сприймає і бачить людина. І, відповідно до цього, беззаперечною видається теза про екзистенційні мотиви у зображенні авторами своїх персонажів. Звернімося безпосередньо до самих творів. На самому початку свого оповідання Винниченко прагне ввести читача у мрійливо-романтичний настрій весни. Він ніби грається, запитуючи:

“Ви ще пам’ятаєте, що то таке весна?” і неквапливо веде далі, змушуючи відчувати, доторкатись, смакувати його опис: “...було це навесні. Круг мене кохалося поле, шепотіло, цілувалось. З ким? А з небом, з вітром, з сонцем. Пахло ростом, народженням, щастям руху і життя, змістом суцього...”[4, с. 205]. Передчуття щастя, жадання любові читається між рядками весняного пейзажу. Подібним передчуттям повниться душа і героя Гончарової новели, Сашка Діденка: “...всі ми в ці дні тільки тим і живемо, що скоро додому, а там кожного з нас жде любов. Того своя, того своя, а кого просто невідома, туманна... Дунайське небо шовками-блаватами переливається, літо горить, пашіє, хмелить хлопця”[5, с. 580].

Вражає здатність обох письменників перетворювати абстрактні відчуття у конкретно зримі, живі образи: “Стерня, свіже литво полукіпків, снопи і снопи – все виблискує золотом, все бризкає жнив’яним сонцем. А один полукіпок ще не вивершений, ще без корони. І щось – як живе полум’я!- яскраво майнуло й зникло за тією золотою спорудою. І ось уже видно руки загорілі, що довершують свою снопаству працю, ставлять шапку на полукіпок останнього снопа, – і він так весело, задиркувато вгору стирчить!”[5, с. 580] І колір золота, і “живе полум’я” Ларисиної кофтини, і життєдайне тепло снопів ніби пашіють на читача зі сторінок новели О. Гончара. Їм в унісон постає жива картина, створена зоровими та звуковими образами з оповідання Винниченка “Влетіла ластівка, защебетала і вилетіла. Пам’ятаю, в якомусь кутку повітки тягнулась до землі жовта смуга проміння і здавалась золотою палицею, припнутою до стіни; за повіткою Семен когось лаяв, мабуть, конячинку; в двері видно було, як літали, наче чорні стріли, ластівки. З темних кутків повітки віяло якимось стародавнім сумом, якимсь журним затишком. Десь з досадою гуділа оса.”[4, с. 209].

Золотавий колір у обох описах символізує затишок, тиху радість, надію та спокій, створює ілюзію вічного щастя. Проте, разом зі зміною настрою персонажів, змінюється їх уявлення про навколишній світ, і та ж природа постає у зовсім інших тонах. Так, наприклад, у оповіданні Володимира Винниченка нараховуємо кілька зображень прикордонного лісу, які значно змінюються у залежності від зміни ставлення до них персонажів. Скажімо, на початку подорожі персонажів через кордон ліс видається “злісно-лукавою” стіною, що “холодно ховала за собою те, що ми шукали, і чекала нас”, але у ту ж мить, коли люди забули про навісну над ними небезпеку, коли страх у їхніх душах поступився новонародженому, ще не усвідомленому ними самими кохання, “ліс помирився з нами й провадив далі своє життя, життя кохання, народження, росту. На блідих квіточках кущів діловито гуділи бджоли; тукав дятел десь вгорі; дві пташки, пурхаючи з гілки на гілку, подивлялись на нас і несподівано зливались в обіймах. Літали сплетені коханням метелики або в щасливому безсиллі сиділи на листку й поводили вусиками. В траві парами кишіли кузьки. Одбувався великий, прекрасний процес життя” [4, с. 215]. Та дуже швидко довелось згадати про небезпечне становище, і знову оточуючий світ вже вкотре змінює своє обличчя: “А ліс мовчав і ховав в собі свою таємницю. Тут не було вже білих беріз, не було метеликів, земля була вогка, чорна, вкрита гнилим листям та безліччю маленьких гілочок, які хрускали під ногами. Напівтьма дивилась на нас вороже, погрозово, безжалісно”[4, с. 217].

Подібними змінами настрою характеризується і новела О. Гончара. Холодним контрастом до золотавої картини стрімко народженого кохання та до споминів про “оті снопи золоті, вони і вночі, у темряві землянки, йому сяяли”, постає пейзаж непривітного

ранку перед стратою солдата: “Дощило, і передосінні хмари облягали небо, коли батальйони похмуро шикувалися – не на плацу, а на іншому глухому узліссі, над яром...”.

Виразною ознакою екзистенційних мотивів вважається нам також тема, що поєднує обидва твори, а саме, всеперемагаюче, вічне, що не залежить від жодних раціональних обставин, прагнення людини до щастя та кохання.

Повернімося до початку обох творів. І герой В. Винниченка, і герой О. Гончара знаходяться далеко від дому і у силу різних обставин не можуть визначити своїм пріоритетним питанням особисте щастя. Так, Сашко Діденко, знаходячись у складі війська на території чужої держави, не має права одружуватись з іноземкою, а герой В. Винниченка взагалі намагається нелегально переправитись через кордон, рятуючись від переслідування за свою революціонерську діяльність. Звичайно, що з точки зору холодної раціональності, не може бути й мови ні про яке кохання, але ж людська природа не може вписатися в якісь строго регламентовані рамки, вона повсякчас прагне виринути і утвердити свої вічні закони там, де суспільство прагне встановити жорсткі рамки практичності. Саме це майстерно підкреслюють автори, описуючи думки своїх персонажів, стан їх душі у передчутті та прагненні звичайного людського щастя.

Яскравою та вагомою деталлю є те, що герої зустрічають своє кохання, знаходячись у доволі складних та небезпечних обставинах, можливо, саме тому захоплює воно їх так стрімко, несподівано і безнадійно. Можливо, через те що обидва прагли його так щиро і підсвідомо, серця їхні спалахнули саме у мить найсильнішої душевної напруги, адже ситуація небезпеки пробуджує приспані древні інстинкти людини, примушує її хапатись за життя щосили і брати від нього все, визнаючи його найбільшою цінністю.

А що у житті можна назвати природнішим за прагнення любові, намагання поєднатися із тим, кого твоя душа впізнала за свою другу половинку? Про це говорить Винниченко устами свого героя: “Здавалось, ми давно-давно колись разом жили десь, потім розлучились, а тепер знову зійшлись... Рішуче, я знав її: ми десь жили разом. Може, вона була колись веселою берізкою, а я – вітром? Вона тремтіла листям, коли я співав їй в тихий вечір пісню вітра? Хто скаже, що ні? Може ми були парою колосків і близько стояли один до одного? Хто його зна, але я знав її давно-давно.” [4, с. 212-213]. Про те ж говорить і О. Гончар, змальовуючи сцену палкого першого поцілунку: “Ах, ці очі, що в них затаєна безодня жаги й ніжності, ця кофтина червона, блаженська, що вже аж розлазиться на смаглому тілі, ці зрошені жнив'яним потом, напіввідкриті, напівоголені перса... Ніщо не боялось його, все ніби ждало цієї миті, цієї зустрічі з ним, ніби навіть довгожданим... А вона дивилась на нього так спрагло, ніби все життя ждала саме його” [5, с. 581].

Але то лише мить, коли жадане щастя здається таким реальним, таким досяжним та всеохоплюючим, бо вже наступної миті перед людиною постає суворий суддя у вигляді закону, моральності, умовностей тощо. І тоді людське єство виходить на бунт, захищаючи своє природне право на щастя.

Бунтує Сашко, заперечуючи бездушний закон – Проти любові закон? Не може бути такого закону! Який дурень вигадав? Побачите, я свого доб'юсь...”, бунтує його кохана Лариса, відкрито визнаючи своє грішне кохання “Лицеміри ви, брехуни! Це мій гріх, а не його”. Її не слухали, а розлючені родичі та родички чоловікові ледве коси на ній не обірвали» [5, с. 585].

Інший “суддя”, у вигляді моральних умовностей постає, перед героями Винниченка, а маленькі люди не сміють послухатись його навіть перед лицем найвищого судді –

смерті: "...я мовчки дививсь на неї, і чудно мені було якось. Ми – двоє людей, загнаних другими людьми, - сидимо і маємо зараз через щось іти ще до якихось інших людей, що десь стоять у цьому лісі серед його кохання і ждуть нас з смертю в руках. Ми – двоє загнаних людей, близькі, з очима, повними ласки й тепла одне до одного, з бажанням злити це тепло до купи, впитись цим теплом, цією ласкою, цим великим даром життя, ми, двоє людей, а не кузьок, – сидимо і не сміємо цього зробити, бо... бо ми ж всього кілька годин знайомі одне з одним. Ми можемо зараз умерти, не стане ні моралі, ні законів, не стане ні кузьок, ні ласки, ні тепла, але ми... не сміємо"[4, с. 215].

Кохання обох героїв, що так стрімко народилося, викресалося, як іскринка, і випалило миттєвою пожежею їхні душі, приречене у світі "зовнішньому" на таке ж стрімке згасання. Сашка стратили за вбивство Ларисиного чоловіка і, всупереч очікуванню, диво не трапилось, душа закоханого солдата звільнилась від усіх умовностей і назавжди полишила недосконалий світ, що продовжував своє звичне існування: "Хмари над яром пливли, як і пливли. Сталося все, що мусило статись" [5, с. 589]. Що ж до Винниченківського героя, то йому з коханою вдалось оминати смерть, та це, однак, не врятувало його кохання. Кохана дівчина залишила його, маючи на виправдання власну теорію щасливого кінця: "...наше кохання повинно вмерти зараз, щоб, як хтось сказав, ніколи не вмирати. Розумієте мене, хороший? ...Щастя – момент. Далі вже буденщина, пошлість. Я знаю вже. Саме найбільше щастя буде мізерним в порівнянні з цим. Значить, зовсім не буде. Так мені здається, так я зараз чую отут." [4, с. 219].

Але, слід зазначити, що кохання героїв не мало продовження лише у "зовнішньому" світі, що ж до світу "внутрішнього", то у душах персонажів воно залишилось назавжди. Володимир Винниченко закінчує свою розповідь словами: "Наді мною синіло небо, і сонце палило мою похилену непокриту голову, а в душу вrostав і вбирався в журні, прекрасні, чисті квіти минулого образ панни...Хто вона, де вона, й досі не знаю, але я завжди ношу її в душі"[4, с. 219].

Підсумовуючи обидві історії, постає питання, чи не даремно були вони розказані світу? Адже тут немає звичного та очікуваного читачем "і жили вони довго і щасливо", немає дива перемоги кохання над темним і злим? Відповідь на це питання, принаймні у нашому уявленні, може бути тільки одна – звичайно ж не даремно! Розглянуті твори є ще однією інтерпретацією авторів поняття "щастя". Навіть у цих невеликих за розміром літературних формах легко віднаходимо декілька моделей того, що людина називає щастям: щастя бути вільним, щастя бути вірним своїм поглядам, щастя мати сім'ю, щастя бути коханим, щастя впізнати своє кохання серед тисяч інших поглядів і щастя мати сміливість віддатися своєму щастю, забуваючи про умовності, перестороги та небезпеку, якщо це небезпека навіть для власного життя. Також це щастя бути оновленим, почувати в собі те, на що ти раніше не був здатним, як у Сашка "Де й бралися в нього, грубого артилериста, ці слова-пестощі, ці ласкаві співи душі, співи до неї, єдиної, що й справді мовби зробила його щасливим, піднесла своєю любов'ю на якісь досі не знані верхогір'я"[5, с. 587].

І Володимир Винниченко, і Олесь Гончар у своїх творах утверджують природне людське прагнення до щастя, змальовують його трагізм балансування між коханням та смертю і, кінець кінцем, разом зі своїми персонажами приходять до висновку, що мить щастя, якщо вона навіть єдина у твоєму житті, варта всіх людських зусиль, що покладені на її досягнення. Досліджуючи порухи чотирьох різних людських душ у їх прагненні до щастя

та гармонії, автори підкреслюють вічну непримиримість між штучно створеними самими людьми перепонами на шляху до природної гармонії. Символічними у даному розумінні є вже самі назви творів, являючи собою своєрідний згусток ідеї (“За мить щастя” називається новела Олеся Гончара і “Момент” оповідання Володимира Винниченка). Кожен персонаж приходиться до висновку, що це та сама, єдина і неповторна мить щастя, що судилася йому у житті. “Це був вихор життя, який зміта все сміття “не треба”, “не можна”, це було щастя крові, мозку, нервів, кісток; це було найвище щастя народження, народження не з сліпими, а з одвертими, видющими очима душі” – так характеризує герой Винниченка свою мить щастя, “орденом вічного щастя” називали друзі Сашка його кохання до Лариси, що коштувало йому життя, і справді виявилось для нього першим, останнім і вічним.

Підсумовуючи, слід зазначити, що з екзистенційної, філософської точки зору, обидва твори ґрунтуються на двох формах детермінації свідомості, а саме, вже згадані соціальне, культурне середовище як детермінація зовнішня, примусова, що здійснюється з оточуючих людину структур, і детермінація підсвідомим, тобто нашими інстинктами, древніми природними, неусвідомленими формами поведінки, закладеними у нас з незапам’ятних часів. Таким чином, головним предметом дослідження авторами у цих творах можна вважати “зустріч двох свідомостей культурної і докультурної, або двох полюсів однієї свідомості – це її роздвоєння” [6, с. 10]. Проте, все ж головна увага приділяється не протиставленню закону та моралі підсвідомим, екзистенційним моделям людської поведінки, а трагедійності у співвідношенні сфери свідомості та сфери навколишньої “окультуреної” дійсності, приреченості людської душі на вічний пошук компромісу у власному прагненні до щастя та гармонії.

Використана література:

1. *Павличко Д.* Дар світла і чистоти // Слово про Олеся Гончара. Нариси, статті, листи, есе, дослідження. (Упор. В.Коваль). – К.: “Рад.письменник”, 1988.
2. *Голомб Л.* Воля до гармонії в художньому світовідчутті Володимира Винниченка // Володимир Винниченко: у пошуках естетичної, особистої і суспільної гармонії [Текст]: збірник статей / УВАН у США, Комісія дослідження життя і творчості Володимира Винниченка. – Нью-Йорк: Б.в., 2005.
3. *Стрельбицький М.* Проза монументального історизму: Доробок Олеся Гончара: Монографія. – К.: “Рад.письменник”, 1988.
4. *Винниченко В.* Твори в двох томах: Том перший. – К.: “Дніпро”, 2000.
5. *Гончар О.* Твори: В 2 т. Т.2. Романи. Новели та оповідання – К.: “Наук. думка”, 1993.
6. *Линченко М.* Філософсько- екзистенційний контекст творчості Володимира Винниченка. Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук. / Київський нац. ун-т ім.Т.Шевченка. – К., 2007.

Тополь О. В.

Чернігівський державний інститут економіки і управління

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ GERONТОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Постановка проблеми. Геронтологія (грец. geron, geront[os] - старець + logos вчення) -